

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту та права

Кафедра права

ДЕМ'ЯНЧУК Ю. В.

**ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ**

**Методичні вказівки до практичних занять здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань – 08 Право.
Спеціальність – 081 Право, освітньо-професійної програми – Право**

2023 рік

Дем'янчук Ю. В. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення. Методичні вказівки до практичних занять здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань – 08 Право. Спеціальність – 081 Право, освітньо-професійної програми – Право, 2023 р. 29 с.

Розробники: Дем'янчук Ю. В., доцент кафедри права, доктор юридичних наук, доцент. Вінницький національний аграрний університет.

Рецензенти: Маньгора Т.В. кандидат юридичних наук, доцент, Вінницький національний аграрний університет.

Добренька Н.В. кандидат юридичних наук, доцент, Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти „Відкритий міжнародний університет розвитку людини „Україна” Білоцерківського інституту економіки та управління.

Затверджено до видання науково-методичною комісією ВНАУ
(протокол № 6 від 15 березня 2023 р.)
за поданням навчально-методичної комісії факультету менеджменту та
права
(протокол № 7 від 13 березня 2023 р.)

ЗМІСТ

1. Вступ.....	4
2. Теми та зміст семінарських занять.....	6
3. Тестові завдання з навчальної дисципліни	21
4. Контрольні запитання з навчальної дисципліни	25
5. Інформаційні ресурси.....	28

1. Вступ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки людини являють собою невід'ємну умову забезпечення сталого економічного й соціального розвитку України. Некероване використання природних ресурсів і забруднення довкілля зрівнялися за масштабами з природними процесами саморегуляції й призводять до порушення віковично існуючої екологічної рівноваги в природі, спричиняють в деяких містах і регіонах кризові екологічні ситуації, що стали небезпечними як для людини, так і для живої природи загалом.

Навчальна дисципліна «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення» є складовою циклу професійної підготовки фахівців першого (бакалаврського) освітнього рівня спеціальності 081 «Право».

Дисципліна «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення» спрямована на розвиток у студентської молоді еколого-правового мислення, а також закріплення необхідних юридичних знань з метою вирішення конкретних питань їхньої майбутньої практичної діяльності щодо захисту прав та інтересів суб'єктів екологічних правовідносин, забезпечення правопорядку в галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

«Юридична відповідальність за екологічні правопорушення» як навчальна дисципліна є складовою навчальних дисциплін еколого-правового циклу та органічно пов'язана з такими дисциплінами як «Земельне право України», «Екологічне право України».

Важливе місце у вивченні навчальної дисципліни «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення» посідають семінарські заняття. Семінарські заняття як одна із ефективних форм навчального процесу сприяє глибокому оволодінню та закріпленню знань теоретичного матеріалу студентами. Семінарські заняття забезпечують глибоке засвоєння найбільш важливих та складних питань, вироблення навичок формування і чіткого викладення думки, здобуття навичок самостійно працювати з нормативними матеріалами, додатковою літературою.

При підготовці до занять студенти повинні опрацювати нормативні джерела, спеціальну літературу, підручники, посібники, наукові статті, конспекти лекцій. Бажано скласти розгорнутий план чи тези для користування як під час занять так і під час виступу. Виступаючи на семінарі, слід чітко формулювати визначення певного поняття, обґрунтувати загальні теоретичні положення і розкривати найхарактерніші риси відповідних державних і правових явищ, в разі необхідності класифікувати їх, підтверджувати теоретичні положення фактами та прикладами з практичної діяльності державних органів, законодавчих актів тощо.

Перш ніж виконувати практичні завдання студентам необхідно ретельно вивчити зміст завдання і з'ясувати коло питань, на які воно розраховане: потім треба ознайомитись із суттю висвітлення кола питань у підручниках,

додаткових літературних та нормативних джерелах.

Студентам рекомендується завести зошит для семінарських занять з метою конспектування рекомендованої літератури, виконання практичних завдань, складання планів і тез виступів тощо. До деяких тем студенти можуть підготувати реферати і виступити на занятті з доповіддю.

Мета: формування у студентів системи знань щодо основних правових засад регулювання природоресурсних та природоохоронних правовідносин, правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Завдання:

- висвітлити основні теоретичні положення у сфері правового регулювання відносин щодо раціонального використання та охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки;
- проаналізувати значення управління та функції управління у галузі використання, відтворення та охорони природних ресурсів;
- розкрити зміст та значення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення;
- розкрити правовий режим використання та охорони окремих природних ресурсів та природних об'єктів;
- спонукати студентів до оволодіння необхідною системою знань з метою вирішення конкретних питань їх майбутньої практичної діяльності щодо забезпечення правопорядку у процесі раціонального використання та охорони природних ресурсів.

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- діюче екологічне законодавство;
- основні принципи і завдання природоохоронного законодавства;
- особливості державно-правового регулювання екологічних відносин;
- правовий режим використання та охорони окремих елементів навколишнього природного середовища;
- законодавчі засади раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки;
- особливості правового регулювання антропоохоронних екологічних правовідносин.

вміти:

- тлумачити норми екологічного законодавства;
- застосовувати правові норми щодо регулювання відносин у сфері природокористування та охорони природи;
- узагальнювати практику застосування діючого законодавства щодо раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки;
- володіти навичками щодо самостійного розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією норм екологічного права.

2. Теми та зміст семінарських занять з навчальної дисципліни «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення»
Атестація 1. Загальна частина екологічного права України

Тема № 1. Поняття та предмет екологічного права України

Мета: закріплення та поглиблення знань щодо основних теоретичних положень та поняття предмета, методів та принципів екологічного права.

План:

1. Поняття екологічного права.
2. Предмет екологічного права.
3. Методи правового регулювання в екологічному праві.
4. Принципи екологічного права.
5. Система екологічного права, його співвідношення з іншими галузями права.
6. Джерела екологічного права.

Методичні рекомендації:

При підготовці до заняття з даної теми слід з'ясувати, що екологічне право є однією із складових частин системи права України, тобто самостійною галуззю права.

Необхідно розуміти, що предметом екологічного права є суспільні відносини у сфері взаємодії суспільства і природи з природу раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Об'єкти екологічного права – це природні і природно-антропогенні цінності, з приводу яких складаються відповідні відносини.

Проаналізувати поняття системи екологічного права, правові інститути екологічного права.

Звернути увагу, що джерелами екологічного права є нормативні акти, що містять еколого-правові норми, призначенні для регулювання екологічних правовідносин.

Виконати завдання:

2.1. Верховна Рада АР Крим прийняла рішення, відповідно до якого проголосила землі кримського узбережжя власністю республіки. До їх складу також належать землі Кримського державного заповідника, які оголошені власністю АР Крим.

Чи відповідає дане рішення Конституції та законам України?

Теми рефератів:

1. Становлення та розвиток екологічного права України.
2. Розвиток та становлення науки екологічного права України.
3. Особливості джерел екологічного права України.

Форма контролю: опитування, тестування.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України

на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2019. 6 квіт. (№ 67). С. 8-10.

3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

4. Екологічне право України : академічний курс. Друге видання / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2008. 720 с.

5. Григоренко А.В. Охорона навколишнього природного середовища. Екологічна безпека. Законодавство. Методики. Рекомендації : практичний посібник. Харків : вид-во «Право», 2017. 288 с.

6. Ващишин М. Проблеми екологізації законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 12. С. 115-118.

7. Екологічне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Каракаша І.І. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.

8. Устименко Т. Екологічне право : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2016. 290 с.

Тема № 2. Правові форми використання природних ресурсів

Мета: характеристика поняття права власності на природні ресурси, виокремлення особливостей, суб'єктів та об'єктів права власності на природні ресурси, з'ясування особливостей права природокористування як правової форми використання природних ресурсів.

План:

1. Поняття та зміст права власності на природні ресурси.
2. Форми власності на природні ресурси.
3. Об'єкти та суб'єкти права власності на природні ресурси.
4. Припинення права власності на природні ресурси.
5. Поняття та зміст та принципи права природокористування.
6. Суб'єкти та об'єкти права природокористування.
7. Підстави виникнення, зміни та припинення права природокористування.

Методичні рекомендації:

При підготовки до занять необхідно проаналізувати співвідношення трьох форм власності на природні ресурси: державної, комунальної та приватної, а також навести визначення поняття кожної із них.

Також необхідно розглянути підстави виникнення права власності та порядок його припинення, сутність охорони права власності на природні ресурси та визначити засоби й методи такої охорони.

Особливу увагу звернути на види права природокористування: 1) за об'єктами користування: землекористування, водокористування, лісокористування, користування тваринним світом, користування атмосферним повітрям тощо; 2) за підставами та умовами користування: загальне та спеціальне; 3) за строками: безстрокове (постійне), строкове (довгострокове,

короткострокове).

Виконати завдання:

2.1. Верховна Рада АР Крим прийняла рішення, відповідно до якого проголосила землі кримського узбережжя власністю республіки. До їх складу також належать землі Кримського державного заповідника, які оголошені власністю АР Крим.

Чи відповідає дане рішення Конституції та законам України?

2.2. Цегляний завод уклав із сільськогосподарським виробничим кооперативом договір оренди земельної ділянки строком на 3 роки для видобутку глини. За це кооператив мав щомісячно отримувати як орендну плату п'ять тисяч штук цегли. З приводу того, що завод систематично порушував строки та розміри плати, кооператив звернувся до суду з позовом про дострокове припинення договору оренди земельної ділянки та примусове отримання заборгованої цегли.

Чи підлягає позов задоволенню?

2.3. Громадянин С. із сім'єю та друзями виїхали на відпочинок у вихідний день і розташувалися у лісозахисній зоні поблизу річки. Там вони розмістили під тентом автомобілі, розташували намети, розвели вогнище. Громадянин С. вирішив помити автомобіль, який за час їзди забруднився.

За цим заняттям їх затримав інспектор з охорони навколишнього природного середовища, який склав протокол про порушення вимог загального і спеціального природокористування.

У суді громадянин С. пояснив, що машину він мив спеціальним шампунем. Що ж стосується розведення багаття, то, наскільки йому відомо, заборони з цього приводу немає.

Дати аналіз видів права природокористування. Вирішити справу.

2.4. За рішенням органів місцевої влади було встановлено плату за проїзд вулицями центральної частини міста, підвищено плату за перебування громадян у гідропарку, зеленій зоні міського лісу та збирання грибів, ягід у лісозахисній частині приміської території.

Дати аналіз видів права природокористування.

Чи було допущено порушення законодавства у цій ситуації?

Теми рефератів:

1. Поняття та особливості права власності на природні ресурси.
2. Юридична природа права природокористування за законодавством України.
3. Реалізація права власності на природні ресурси.
4. Форми і методи охорони права власності на природні ресурси.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2019. 6 квіт. (№ 67). С. 8-10.

3. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

4. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

5. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.

6. Кодекс України про надра : Закон України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 341.

7. Лісовий кодекс України : Закон України від 8 лютого 2006 р. № 3404-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 21. Ст. 170.

8. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894/ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 14. Ст. 97.

9. Екологічне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Каракаша І.І. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.

10. Устименко Т. Екологічне право : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2016. 290 с.

Тема № 3. Правові засади та функції державного управління в галузі екології

Мета: узагальнення отриманих знань щодо компетенції органів державної влади та управління, які мають певні управлінські повноваження у сфері екології.

План:

1. Поняття державного управління в галузі екології, його принципи.
2. Система органів державного управління в галузі екології.
3. Органи державного управління загальної компетенції.
4. Органи державного управління спеціальної компетенції
5. Поняття функцій управління в галузі екології.

Методичні рекомендації:

При підготовці до занять необхідно звернути увагу на систему органів державного управління та регулювання у сфері екології, з'ясувати їх компетенцію.

Визначити, об'єкт, суб'єктів, мету та принципи державного регулювання та управління в екологічній сфері.

Усвідомити форми та методи державно-правового регулювання, які являють собою способи, прийоми, які застосовуються в процесі регулятивної діяльності органами законодавчої і виконавчої влади з метою вирішення завдань у сфері раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Визначити основні функції управління в галузі екології, з'ясувати поняття функцій управління в екологічній сфері та охарактеризувати їх.

Виконати завдання:

3.1. Скласти структурно-логічну схему системи органів державного управління в екологічній сфері.

3.2. Визначити компетенцію Міністерства енергетики та захисту довкілля України.

3.3. Визначити компетенцію Державної екологічної інспекції України.

Теми рефератів:

1. Державний моніторинг довкілля.

2. Стандартизація та нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища.

3. Правове регулювання оцінки впливу на довкілля.

Форма контролю: опитування, тестування, виконання завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

3. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2019. 6 квіт. (№ 67). С. 8-10.

4. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315.

5. Про затвердження Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля та Порядку ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів від 13 грудня 2017 р. № 1026. *Офіційний вісник України*. 2018. № 2. Ст. 58.

6. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля : постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 989. *Офіційний вісник України*. 2018. № 2. Ст. 54.

7. Положення про Міністерство енергетики та охорони довкілля України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 847.

8. Положення про Державну екологічну інспекцію України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 року № 275. *Офіційний вісник України*. 2017. № 36. Ст. 1131.

9. Оверковська Т.К. Моніторинг земель України: правові аспекти. *Наукові праці Національного авіаційного університету*. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: Зб. наукових праць. К. : НАУ, 2015. № 1 (34). С. 125-128.

10. Оверковська Т.К. Юридична природа оцінки впливу на довкілля. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 9. С. 160-169.

Тема № 4. Юридична відповідальність за порушення екологічного законодавства

Мета: поглиблення знань щодо особливостей та видів юридичної

відповідальності за порушення екологічного законодавства, характеристика підстави юридичної відповідальності в екологічній сфері.

План:

1. Поняття та види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
2. Поняття екологічного правопорушення.
3. Види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

Методичні рекомендації:

При підготовки до першого запитання необхідно звернути увагу на поняття та види юридичної відповідальності за порушення екологічного законодавства.

Заняття з даної теми має на меті поглиблення студентами знань, отриманих на лекціях та при самостійному вивченні питання щодо екологічного правопорушення як протиправного, винного, соціально шкідливого діяння (дія або бездіяльність), а для екологічних злочинів – суспільно небезпечне діяння, яке посягає на встановлений екологічний правопорядок і за вчинення якого законодавством передбачено юридичну відповідальність.

Виконати завдання:

- 4.1. З'ясувати особливості відшкодування збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу.
- 4.2. Проаналізувати положення адміністративного та кримінального законодавства щодо відповідальності у природоохоронній сфері.
- 4.3. З'ясувати значення еколого-правової відповідальності.

Теми рефератів:

1. Екологічне правопорушення як підстава юридичної відповідальності.
2. Особливості окремих видів юридичної відповідальності в екологічній сфері.
3. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2893-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14. Ст. 96.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. Додаток № 51. Ст. 1122.
5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341- ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

7. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 року № 665. *Офіційний вісник України*. 2008. № 56. Ст. 1868.

8. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд : постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 541. *Офіційний вісник України*. 2013. № 63. Ст. 2286.

9. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із застосуванням законодавства про охорону навколишнього природного середовища» (в редакції від 25 березня 2009 року) : роз'ясненні Вищого арбітражного суду України від 27 червня 2001 року № 02-5/744. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/card/v_744800-01.

10. Краснова М.В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти) : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний цент «Київський університет», 2008. 439 с.

11. Оверковська Т.К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні : монографія. Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2010. 220 с.

12. Оверковська Т. Особливості цивільно-правової відповідальності у сфері охорони земель від забруднення та псування. *Юридична України*. 2010. № 2. С. 68-71.

13. Скірський І.В., Світлак І.І., Сухоребра Т.І. Адміністративна відповідальність за порушення за порушення правил полювання та рибальства : монографія. Вінниця : ПП ТД «Едельвейс», 2012. 432 с.

14. Рекуненко Т. Доказування в процесі розгляду справ про адміністративні правопорушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 169-173.

Атестація 2. Правове регулювання відносин в екологічній сфері

Тема № 5. Правові засади використання та охорони земель

Мета: закріплення та практичне застосування отриманих знань щодо правових форм використання земель за законодавством України та юридичної природи охорони земель України.

План:

1. Правові форми використання земель за законодавством України.
2. Поняття правової охорони земель.
3. Зміст правової охорони земель.
4. Відповідальність за порушення законодавства про охорону земель.

Методичні рекомендації:

При підготовці до даної теми необхідно звернути увагу на поняття та зміст охорони земель за законодавством України.

Проаналізувати правові форми спеціального використання земель.

Звернути увагу на принцип раціонального та екологічно безпечного використання земель.

Визначити особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону земель.

Виконати завдання:

5.1. З'ясувати особливості відшкодування збитків, заподіяних земельним ресурсам.

5.2. Проаналізувати положення адміністративного та кримінального законодавства щодо відповідальності у землеохоронній сфері.

5.3. З'ясувати значення земельно-правової відповідальності.

5.4. У зв'язку з розширенням виробничої бази цегельний завод звернувся до райдержадміністрації про виділення додаткової площі землі. Райдержадміністрація дала згоду на відведення земельної ділянки площею 5 га, розташованої на землях сусіднього сільськогосподарського виробничого кооперативу. Завод, не чекаючи оформлення необхідної документації, почав використовувати земельну ділянку для складування будівельних матеріалів. Голова кооперативу звернувся до районного прокурора зі скаргою на дії райдержадміністрації і цегельного заводу.

Чи обґрунтована скарга? Який порядок відведення земельних ділянок у користування?

Теми рефератів:

1. Форми і методи охорони земель.
2. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства.
3. Особливості юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.
4. Про охорону земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 349.
5. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності, пов'язаної з використанням та охороною земель, і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з питань геодезії, картографії та кадастру : постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 року № 801. *Урядовий кур'єр*. 2018. 19 жовт. (№ 196). С. 6.
6. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства, затверджена наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 171 від 27 жовтня 1997 р. (у редакції наказу

Мінприроди від 04.04.2007 № 149). *Офіційний вісник України*. 2007. № 31. Ст. 1265.

7. Оверковська Т.К. Правові засади охорони земель від забруднення та псування в Україні : монографія. Вінниця : ПП «Едельвейс і К», 2010. 220 с.

8. Оверковська Т. Землі України як об'єкт правової охорони. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 1. С. 58-61.

9. Оверковська Т.К. Правова охорона земель від засмічення відходами *Право і суспільство*. 2018. № 5. С. 137-143.

10. Шуміло О.М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. Харків : вид-во «Право», 2017. 432 с.

Тема № 6 Правові засади використання та охорони вод

Мета: поглиблення знань щодо поняття вод як об'єктів правового регулювання використання, відновлення та охорони.

План:

1. Води як об'єкт правової охорони та використання.
2. Право водокористування.
3. Правова охорона вод.
4. Права і обов'язки водокористувачів.
5. Відповідальність за порушення водного законодавства.

Методичні рекомендації:

При підготовці до даної теми необхідно розглянути поняття вод як об'єктів правового регулювання використання, відновлення та охорони, склад водного фонду і класифікацію водних об'єктів.

Звернути увагу на право водокористування як сукупність правових норм, які регулюють водні відносини з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення, галузей економіки, охорону водних об'єктів та запобігання шкідливим діям вод.

Визначити особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону вод та її види.

Виконати завдання:

6.1. Целюлозно-паперова фабрика здійснювала скидання стічних вод через очисні споруди, будівництво яких повністю не було завершено. У зв'язку з цим стало неможливим використання річки для ведення рибного господарства та питного водопостачання.

Контролюючі органи звернулися до прокурора області з проханням притягнення до відповідальності винних осіб за порушення чинного законодавства.

Чи має місце порушення законодавства про охорону вод?

6.2. Громадянин Д. звернувся з клопотанням до міської ради про надання йому в користування на умовах оренди ставка для риборозведення. Міська рада уклала з ним договір оренди водоймища для зазначених потреб. Прокурор міста звернувся до суду з позовом про визнання договору оренди недійсним, вважаючи, що він не відповідає законодавству.

Назвати підстави виникнення права водокористування водними об'єктами

на умовах оренди. Визначити права та обов'язки водокористувачів.

Теми рефератів:

1. Правове забезпечення розподілу і перерозподілу водних ресурсів.
2. Контроль за додержанням законодавства у галузі використання та охорони вод.
3. Розгляд спорів у галузі права водокористування.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

3. Водний кодекс України : Закон України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.

4. Про затвердження Порядку погодження та видачі дозволів на спеціальне водокористування : постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 321. *Офіційний вісник України*. 2002. № 12. Ст. 321.

5. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України 20 липня 2009 р. № 389. *Офіційний вісник України*. 2009. № 63. Ст. 2242.

6. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією : постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 182. *Урядовий кур'єр*. 2019. 29 берез. (№ 61). С. 10-11.

7. Устименко Т. Екологічне право : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2016. 290 с.

8. Шуміло О.М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. Харків : вид-во «Право», 2017. 432 с.

Тема № 7. Правові засади охорони та використання лісів

Мета: поглиблення отриманих знань щодо поняття права лісокористування та застосування їх для вирішення практичних ситуацій.

План:

1. Поняття про ліс як об'єкт правового регулювання.
2. Поняття права лісокористування та його види.
3. Права та обов'язки лісокористувачів. 4. Правова охорона лісів.
5. Відповідальність за порушення лісового законодавства.

Методичні рекомендації:

При підготовці до занять з даної теми необхідно виходити з того, що ліс

являє собою тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

Також необхідно звернути увагу на правове регулювання відносин щодо використання та охорони лісів.

З'ясувати специфічні ознаки права лісокористування, особливості відшкодування шкоди, завданої порушенням лісового законодавства України.

Виконати завдання:

7.1. Лісгосп подав позов до сільськогосподарського товариства про компенсацію шкоди, заподіяної незаконною заготівлею деревини за межами ділянки, обумовленої в дозволі, а також пошкодження знаків у лісі, мурашників і лісоочисних каналів. Директор товариства в господарському суді заявив, що товариство не повинно нести відповідальність за незаконну порубку лісу, оскільки на таке лісокористування виданий дозвіл, а за інші дії відповідальності закон не передбачає.

Визначити відповідальність за дані порушення.

7.2. Лісгосп уклав договір оренди з добровільним спортивним товариством «Промінь» про надання земельної ділянки лісгосподарського призначення строком на 5 років для культурно-оздоровчої і туристичної діяльності.

Спортивне товариство розпочало вирубку дерев, планування території під будівництво тенісних кортів, жилих і нежилых приміщень капітального типу. Лісгосп заявив, що вирубка здійснюється незаконно і звернувся з позовом до суду про відшкодування заподіяних збитків.

Яке рішення повинен прийняти суд? **Теми рефератів:**

1. Правове регулювання лісовпорядкування.
2. Правове регулювання заготівлі деревини та живіці.
3. Правові засади державного обліку лісового фонду, ведення лісового кадастру та Червоної книги України.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

3. Лісовий кодекс України : Закон України від 8 лютого 2006 р. № 3404-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 21. Ст. 170.

4. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. № 2456-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 34. Ст. 502.

5. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-ХІV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22-23. Ст. 198.

6. Порядок спеціального використання лісових ресурсів : постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 р. № 761. *Офіційний вісник*

України. 2007. № 39. Ст. 1550.

7. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 року № 665. *Офіційний вісник України*. 2008. № 56. Ст. 1868.

8. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд : постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 541. *Офіційний вісник України*. 2013. № 63. Ст. 2286.

9. Балюк Г.І. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України. Київ : Юрінком Інтер, 2009. 368 с.

10. Бредіхіна В.Л. Зміст та юридична природа поняття ресурсно-екологічної безпеки. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 103-109.

11. Шуміло О.М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. Харків : вид-во «Право», 2017. 432 с.

12. Григоренко А.В. Охорона навколишнього природного середовища. Екологічна безпека. Законодавство. Методики. Рекомендації : практичний посібник. Харків : вид-во «Право», 2017. 288 с.

Тема № 8. Правові засади охорони і використання тваринного світу

Мета: з'ясувати особливості та види використання об'єктів тваринного світу, визначити правовий режим їх використання та охорони

План:

1. Тваринний світ як об'єкт правового регулювання використання та охорони.

2. Правове регулювання використання об'єктів тваринного світу.

3. Права та обов'язки користувачів об'єктами тваринного світу.

4. Правова охорона тваринного світу.

Методичні рекомендації:

При підготовці з даної теми слід з'ясувати поняття об'єктів тваринного світу. Загальне та спеціальне використання об'єктів тваринного світу. Суб'єкти права використання тваринного світу. Рибальство та мисливство.

Важливо також визначити зміст правової охорони об'єктів тваринного світу. Правова охорона тваринного світу - сукупність правових норм та виникаючих на основі їх застосування правовідносин, які направлені на здійснення заходів по збереженню тваринного світу, їх раціонального використання та відтворення.

Звернути увагу на особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства про охорону тваринного світу.

Виконати завдання:

8.1. У мисливських угіддях, розташованих на землях сільськогосподарського підприємства, внаслідок недбалого зберігання мінеральних добрив загинув дикий кабан з виводком із п'яти поросят. Сільськогосподарське підприємство відмовилась відшкодувати мисливському господарству вартість загиблих тварин, пояснюючи це тим, що протягом кількох років дикі кабани спричиняли чималу шкоду

сільськогосподарським культурам.

Як слід вирішити справу? Чи можлива відповідальність за порушення правил охорони середовища існування диких тварин?

8.2. Член товариства рибалок А. і громадянин С., який у ньому не перебував, під час травневих свят із сіткою, вудками, спінінгом та іншими снастями на човні ловили рибу в технічному водоймищі ГЕС. Піймавши трьох товстолобиків, рибалки відправились до річки, де виловили кількох щук та багато дрібної риби.

Потім А. і С. рибалили в нагульному ставку найближчого риболовецького господарства, де й були затримані інспектором рибоохорони. Дати юридичну кваліфікацію дій рибалок і визначити можливі правові наслідки.

8.3. Проаналізувати положення адміністративного та кримінального законодавства щодо відповідальності за порушення законодавства про охорону тваринного світу.

Теми рефератів:

1. Тваринний світ як об'єкт екологічного права.
2. Зміст правової охорони тваринного світу.
3. Правове регулювання мисливства.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16 травня 1995 р. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.
4. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 27. Ст. 230.
5. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-ІІІ (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 18. Ст. 132.
6. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3677-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 17. Ст. 155.
7. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894/ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 14. Ст. 97.
8. Методики розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів : наказ Міністерства аграрної політики України, Міністерством охорони навколишнього природного середовища України від 12 липня 2004 р. № 248/273. *Офіційний вісник України*. 2004. № 46. Ст. 3075.

9. Положення про Державне агентство рибного господарства України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2015 р. № 895. *Офіційний вісник України*. 2015. № 90. Ст. 3018.

10. Про затвердження Порядку здійснення спеціального використання водних біоресурсів у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах), внутрішніх морських водах, територіальному морі, виключної (морської) економічної зони та континентальному шельфі України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 992. *Офіційний вісник України*. 2015. № 97. Ст. 3321.

11. Про затвердження Правил транспортування тварин : постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2011 р. № 1402. *Офіційний вісник України*. 2012. № 8. Ст. 294.

12. Екологічне право України : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Каракаша І.І. Одеса : Фенікс, 2012. 788 с.

13. Скірський І.В., Світлак І.І., Сухоребра Т.І. Адміністративна відповідальність за порушення за порушення правил полювання та рибальства : монографія. Вінниця : ПП ТД «Едельвейс», 2012. 432 с.

14. Оверковська Т.К. Правові засади охорони водних біоресурсів у сфері аквакультури. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 122-126.

Тема № 9. Правові засади охорони та використання надр

Мета: опрацювання юридичної природи використання та охорони надр за екологічним законодавством України

План:

1. Надра як об'єкт правової охорони та використання.
2. Право користування надрами.
3. Зміст права користування надрами. 4. Правова охорона надр.
5. Управління і контроль у сфері використання та охорони надр.

Методичні рекомендації:

При підготовці до заняття з даної теми слід провести аналіз поняття надр як об'єкта правової охорони та використання. Визначити види права користування надрами, зміст права користування надрами.

Важливо також визначити зміст правової охорони надр як систему закріплених законодавством організаційних, технологічних, екологічних, правових заходів, спрямованих на забезпечення раціонального використання надр, охорону надр і корисних копалин, недопущення шкідливого впливу робіт, пов'язаних з користуванням надрами, а також запобігання шкідливому впливу гірничих робіт на стан навколишнього природного середовища, життя і здоров'я людей.

Виконати завдання:

9.1. Провести наукову класифікація права користування надрами та з'ясувати її практичне значення.

9.2. Визначити інституційно-функціональну охорону надр.

9.3. Проаналізувати компетенцію Державної служби геології та надр України.

Теми рефератів:

1. Надра як об'єкт екологічного права.
2. Поняття корисних копалин за законодавством України.
3. Юридична відповідальність за порушення надрового законодавства України.

Форма контролю: опитування, тестування, вирішення завдань.

Рекомендована література:

1. Конституція (Основний Закон) України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
3. Про виключну (морську) економічну зону України : Закон України від 16 травня 1995 р. № 162/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 21. Ст. 152.
4. Кодекс України про надра : Закон України від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 36. Ст. 341.
5. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. *Урядовий кур'єр*. 2019. 6 квіт. (№ 67). С. 8-10.
6. Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174.
7. Про затвердження Порядку та загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами : постанова Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2003 р. № 1475. *Офіційний вісник України*. 2003. № 38. Ст. 2031.
8. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : постанова Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 р. (з наступними змінами і доповненнями) № 1540. *Офіційний вісник України*. 2003. № 40. Ст. 2100.
9. Бредіхіна В.Л. Зміст та юридична природа поняття ресурсно-екологічної безпеки. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 103-109.
10. Жовнерук А. Незаконний видобуток бурштину як передумова екологічної катастрофи. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 104-107.
11. Макаренко Н.А. Правове регулювання екологічної безпеки в сфері видобування нафти та газу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2015. 20 с.
12. Мельник О., Обіюх Н. Правові аспекти регулювання відносин у сфері поводження з побутовими відходами на муніципальному рівні в Україні та ЄС в умовах децентралізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 127-131.
13. Шуміло О.М. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. Харків : вид-во «Право», 2017. 432 с.

3. Тестові завдання

з навчальної дисципліни «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення»

1) Власність на природні ресурси дає право:

- а) володіти, орендувати, здавати в суборенду природні ресурси;
- б) визначати порядок володіння природними ресурсами;
- в) володіти, користуватися, розпоряджатися природними ресурсами.

2) Право загального користування природними ресурсами – це:

- а) право користування природними ресурсами для задоволення природних потреб безоплатно, але з необхідністю отримання відповідного дозволу;
- б) право користування природними ресурсами для задоволення життєво необхідних потреб платно та з закріпленням цих ресурсів за окремими особами;
- в) право користування природними ресурсами для задоволення життєво необхідних потреб безоплатно, без закріплення цих ресурсів за окремими особами та надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством.

3) Використання природних ресурсів в Україні здійснюється у наступних правових формах:

- а) право власності і право природокористування; б) право власності і управління;
- в) право власності і право успадкованого довічного володіння.

4) Які із зазначених об'єктів охороняються екологічним правом:

- а) сільськогосподарські тварини;
- б) генетичний фонд;
- в) землі рекреаційного призначення.

5) Визначити принципи екологічного права:

- а) органічний взаємозв'язок трудових та земельних повноважень;
- б) гласність при прийнятті екологічно значущих рішень;
- в) нерозривний зв'язок прав і обов'язків.

б) Завданням Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” є регулювання відносин:

- а) у галузі використання, розподілу та перерозподілу природних ресурсів, охорони природних комплексів та екологічних систем, забезпечення екологічної безпеки;
- б) у галузі розподілу та перерозподілу природних ресурсів, надання їх у користування, визначення форм власності на природні ресурси, їх відтворення та охорони;
- в) у галузі раціонального використання природних ресурсів, дбайливого ставлення до довкілля та охорони природи від протиправних посягань;
- г) у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та

природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

7) Які з зазначених екологічних прав громадян закріплені Конституцією України:

- а) право на здійснення загального і спеціального використання природних ресурсів;
- б) право на об'єднання в громадські природоохоронні формування;
- в) право на безпечне для життя та здоров'я навколишнє природне середовище;
- г) право на участь в розробці та здійсненні заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
- д) право на одержання екологічної освіти.

8) Визначити, які з наведених правовідносин є еколого-правовими:

- а) між аграрним підприємством та власниками земельних паїв з приводу оренди останніх;
- б) звернення з позовом до суду про встановлення прав на земельну ділянку;
- в) прийняття рішення про тимчасове зупинення екологічно шкідливої діяльності.

9) Природні ресурси України є власність:

- а) народу України;
- б) держави;
- в) громадян України, іноземних осіб, осіб без громадянства.

10) На світовому рівні формування і бурхливий розвиток міжнародного екологічного права розпочався після:

- а) Конференції у Берні 1913 р.;
- б) Стокгольмської конференції ООН 1972 р.;
- в) Конференції в Ріо-де-Жанейро 1992 р.

11) Кадастр – це:

- а) звід основних відомостей про той чи інший природний ресурс;
- б) акт про володіння природним об'єктом;
- в) правила користування природним об'єктом.

12) Видами юридичної відповідальності за екологічні правопорушення є:

- а) кримінальна, моральна, дисциплінарна, майнова;
- б) конституційна, еколого-правова, матеріальна;
- в) кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова;
- г) еколого-правова.

13) Підземні води є водними об'єктами:

- а) загальнодержавного значення;
- б) загальнодержавного та місцевого значення (підземні води, які є та, відповідно, не можуть бути джерелом централізованого водопостачання);
- в) регіонального значення;
- г) публічного значення.

14) Об'єктом права державної власності є об'єкти тваринного світу, які утримуються:

- а) підприємством комунальної власності;
- б) приватним підприємством;
- в) підприємством державної власності;
- г) спільними підприємствами.

15) На який із об'єктів екологічного права не може бути встановлено право орендного використання:

- а) земля;
- б) ліси;
- в) атмосферне повітря;
- г) водні об'єкти.

16) Власність на природні ресурси дає право:

- а) володіти, орендувати, здавати в суборенду природні ресурси;
- б) визначати порядок володіння природними ресурсами;
- в) володіти, користуватися, розпоряджатися природними ресурсами;
- г) відчужувати природні ресурси.

17) Мисливство є одним із основних видів спеціального використання:

- а) лісового фонду;
- б) тваринного світу;
- в) водних об'єктів.

18) Рівноправними формами власності на землю є:

- а) державна, колективна, приватна;
- б) державна, комунальна, приватна;
- в) публічна, особиста, державна;
- г) спільна сумісна та спільна часткова власність.

19) Об'єктами екологічної безпеки є:

- а) навколишнє природне середовище, життя і здоров'я громадян;
- б) громадяни України, природні ресурси, господарські об'єкти;
- в) юридичні та фізичні особи;
- г) підприємства, засновані на різних формах власності.

20) Сукупність юридичних можливостей і засобів, за допомогою яких задовольняються потреби громадян в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки, це:

- а) екологічні обов'язки громадян;
- б) екологічні інтереси громадян;
- в) екологічні права громадян;
- г) гарантії екологічних прав громадян.

21) Класифікація екологічних правовідносин:

- а) водні, земельні, концесійні, комісійні;
- б) з приводу забезпечення життя і здоров'я громадян;
- в) природноресурсові, природоохоронні, антропоохоронні;
- г) еколого-правові.

22) За об'єктами охорони екологічна безпека класифікується на:

- а) техногенно-екологічну безпеку;
- б) локальну безпеку;
- в) екологічну безпеку суспільства та людини;

г) економіко-екологічну безпеку.

23) Джерелами екологічного права України є:

- а) Закон України «Про господарські товариства»;
- б) Закон України «Про відходи»;
- в) Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- г) Закон України «Про охорону прав на сорти рослин».

24) Цивільно-правові відповідальність за порушення екологічного законодавства являє собою:

- а) застосування заходів дисциплінарного впливу;
- б) застосування адміністративно-господарських санкцій;
- в) відшкодування шкоди, заподіяної фізичними та юридичними особами внаслідок порушення екологічного законодавства;
- г) позбавлення права займатися певними видами діяльності.

25) Розмежувальним критерієм злочинів і адміністративних проступків в екологічній сфері виступає:

- а) ступінь суспільної небезпеки;
- б) об'єкт посягань;
- в) розмір завданого збитку.

26) Лісокористувачі мають право:

- а) на ведення у встановленому порядку лісового господарства;
- б) власності на заготовлену продукцію і доходи від її реалізації;
- в) на свій розсуд встановлювати норми і порядок спеціального використання деревних та інших ресурсів лісу.

27) Види водокористування:

- а) первинне та вторинне;
- б) строкове та безстрокове;
- в) без заздальгідь установленого строку.

28) Обов'язки водокористувачів:

- а) на свій розсуд утримувати у відповідному стані зони санітарної охорони джерел питного та господарсько-побутового водопостачання;
- б) економно використовувати водні ресурси, дбати про їх відновлення і поліпшення;
- в) своєчасно сплачувати збори за спеціальне водокористування.

29) Правами землекористувачів є:

- а) самостійно господарювати на землі;
- б) відчужувати земельну ділянку;
- в) на відшкодування збитків у випадках, передбачених законодавством.

30) Побічним лісокористуванням є:

- а) заготівля деревних соків;
- б) заготівля деревини під час рубок головного користування;
- в) випасання худоби.

31) Водними об'єктами загальнодержавного значення є:

- а) внутрішні морські води та територіальне море;
- б) підземні води, які є джерелом централізованого водопостачання;
- в) підземні води, які не можуть бути джерелом централізованого

водопостачання.

32) Підстави виникнення екологічних правовідносин:

- а) неправомірні дії;
- б) юридичні факти;
- в) владні розпорядження уповноважених органів.

33) До водного фонду України належать

- а) природні водойми; б) корисні копалини;
- в) континентальний шельф.

34) Принципи природокористування:

- а) раціональність використання природних ресурсів;
- б) рівність сторін договору;
- в) дотримання вимог екологічного законодавства.

35) Види відповідальності за порушення лісового законодавства:

- а) дисциплінарна;
- б) еколого-правова; в) адміністративна.

36) Які встановлені терміни користування землею:

- а) постійне землекористування;
- б) без заздальгідь установленого строку;
- в) оренда до 15 років.

37) Джерела забруднення атмосферного повітря:

- а) стаціонарні;
- б) пересувні; в) природні.

38) Охорона атмосферного повітря здійснюється шляхом:

- а) охорони інших природних об'єктів, які впливають на стан атмосферного повітря;
- б) регулювання господарського впливу на атмосферне повітря;
- в) встановлення юридичної відповідальності за правопорушення у даній сфері.

39) Розмежувальним критерієм злочинів і адміністративних проступків в екологічній сфері виступає:

- а) ступінь суспільної небезпеки;
- б) об'єкт посягань;
- в) розмір завданого збитку.

40) Відносини в галузі забезпечення екологічної безпеки регулюються:

- а) Господарським кодексом України;
- б) Законом України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення»;
- в) Законом України «Про оплату праці»;
- г) Цивільним кодексом України.

4. Контрольні запитання

з навчальної дисципліни «Юридична відповідальність за екологічні правопорушення»

1. Місце екологічного права в системі правових наук.
2. Роль екологічного права у здійсненні екологічної політики держави.

3. Об'єктивні передумови розвитку еколого-правових норм.
4. Механізм формування екологічного права України.
5. Поняття екологічного права як галузі права, юридичної науки та навчальної дисципліни.
6. Предмет екологічного права.
7. Види екологічних правовідносин.
8. Об'єкти і суб'єкти екологічного права.
9. Принципи екологічного права.
10. Методи екологічного права.
11. Основні інститути і система екологічного права.
12. Співвідношення екологічного права та інших галузей права України.
13. Конституційні основи екологічного права України.
14. Поняття і система джерел екологічного права.
15. Законодавчі та інші нормативно-правові акти екологічного права.
16. Підзаконні нормативно-правові акти, екологічні стандарти та інші відомчі акти як джерела екологічного права.
17. Поняття еколого-правового статусу особи, людини і громадянина.
18. Конституційно-правова система прав, свобод і обов'язків людини, громадянина та юридичних осіб у галузі екології.
19. Поняття екологічних прав громадян.
20. Види екологічних прав громадян.
21. Загальні і спеціальні обов'язки громадян у галузі екології.
22. Гарантії реалізації екологічних прав громадян.
23. Способи захисту екологічних прав громадян.
24. Поняття управління в галузі екології.
25. Система і статус органів управління в екологічній сфері.
26. Функції управління в галузі екології.
27. Організаційно-правові форми екологічного контролю.
28. Поняття і форми права власності на природні ресурси.
29. Зміст права власності на природні ресурси.
30. Поняття, принципи і види права природокористування.
31. Право загального і спеціального природокористування.
32. Підстави виникнення права природокористування.
33. Суб'єкти і об'єкти права природокористування.
34. Зміст права природокористування.
35. Права і обов'язки суб'єктів природокористування.
36. Підстави припинення права природокористування.
37. Поняття та підстави юридичної відповідальності в галузі екології.
38. Поняття і види екологічних правопорушень.
39. Зміст екологічного правопорушення.
40. Позитивна юридична відповідальність в галузі екології.
41. Види юридичної відповідальності за екологічні правопорушення.
42. Земля як об'єкт правової охорони.
43. Поняття, форми та види права землекористування.
44. Підстави виникнення та припинення права землекористування.

45. Поняття і значення правової охорони земель.
46. Зміст правової охорони земель.
47. Права та обов'язки землевласників та землекористувачів щодо охорони земель.
48. Відшкодування шкоди, заподіяної порушенням земельного законодавства.
49. Заходи економічного стимулювання в галузі охорони земель.
50. Організаційно-правові заходи охорони земель.
51. Юридична відповідальність за порушення земельного законодавства.
52. Функції управління в галузі використання, відновлення та охорони земель.
53. Води як об'єкти правового регулювання використання, відновлення та охорони.
54. Склад водного фонду і класифікація водних об'єктів.
55. Поняття права водокористування.
56. Правова охорона вод.
57. Підстави виникнення, зміни і припинення права водокористування.
58. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.
59. Ліс як об'єкт правового використання, відтворення та охорони.
60. Лісовий фонд України. Корисні властивості лісів.
61. Право лісокористування та його види.
62. Права та обов'язки лісокористувачів.
63. Організаційно-правові заходи охорони лісів.
64. Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства.
65. Використання та правова охорона нелісових рослинних ресурсів.
66. Тваринний світ як об'єкт правового регулювання, використання, відтворення та охорони.
67. Суб'єкти, види та підстави права використання тваринного світу.
68. Право використання тваринного світу, його форми та види.
69. Підстави та форми припинення права використання тваринного світу.
70. Організаційно-правові заходи охорони тваринного світу.
71. Зміст правової охорони тваринного світу.
72. Юридична відповідальність за порушення законодавства про тваринний світ.
73. Атмосферне повітря як об'єкт правового регулювання.
74. Право користування атмосферним повітрям та його особливості.
75. Правові форми охорони атмосферного повітря.
76. Моніторинг та інші функції управління в галузі охорони атмосферного повітря.
77. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону атмосферного повітря.
78. Поняття, об'єкти та суб'єкти права користування надрами.
79. Види права користування надрами.
80. Особливості управління в галузі використання та охорони надр.
81. Поняття і зміст правової охорони надр.

- 82.Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра.
- 83.Юридична природа екологічної експертизи.
- 84.Правові форми та види екологічної експертизи.
- 85.Правовий режим використання та охорони природно-заповідного фонду.
- 86.Юридична відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
- 87.Правове регулювання використання та охорони рекреаційних, курортних і лікувальних зон.
- 88.Юридична відповідальність за порушення законодавства про рекреаційні, курортні і лікувальні зони.
- 89.Правове забезпечення екологічної безпеки – основний напрям державної екологічної політики.
- 90.Механізм правового забезпечення екологічної безпеки.

5. Інформаційні ресурси

1.Тестові завдання з дисципліни«Юридична відповідальність за екологічні правопорушення»

http://socrates.vsau.org/web_thesaurus/test.php?test_code=p392n29

2. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

3. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

4.<http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.

5.<http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.

6.<http://www.nau.ua> - Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».

7.<http://www.konspect.com> - Навчальний портал «Готуємось до занять»

8.<http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал

9.<http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України 10. Методичні розробки (внутрішній сайт ВНАУ):

<http://socrates.vsau.org/index.php/ua/pochatok-roboty-7>

<http://socrates.vsau.org/index.php/ua/pochatok-roboty-7>

<http://socrates.vsau.org/index.php/ua/pochatok-roboty-7>

Дем'янчук Ю. В.
ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЕКОЛОГІЧНІ
ПРАВОПОРУШЕННЯ.

Методичні вказівки до практичних занять здобувачів першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти

за галуззю знань

08 Право

спеціальністю

081 Право,

Вінниця

2023